

Otuz-qırx il bundan əvvəl, bəlkə indi də Azərbaycanın çox yerlərində müsəlman əkinçiləri arasında xeyli təəccüblü, hər kəsin nəzərini özünə cəlb edən və əkinçilik sənətinə əsla yaraşmayan bir hal vardı. O da əkinçilərimizin öz zəhmətilə becərilmiş taxılı biçməkdə aciz qalaraq, iranlı biçinçilərinə möhtac olmaqları idi.

Yayın isti günləri idi. İran biçinçiləri əyinlərində cındır paltar, ayaqlarında çarıq, qabarlı əllərində oraq, arxalarında mitil yorğan, Araz çayını keçərək, Azərbaycana sel kimi axırdı. Bu zəhmətkeşlər arasında başı əmmaməli və qurşaqlı, boynuyoğun seyid dəstəsi də görünürdü. Zənn olunmasın ki, bu müftəxorlar da Azərbaycana iş aramağa gəlirdilər. Xeyr, onlar xırmanları gəzib: "Cəddimin payını ver", deyə kəndlilərdən "seyid vergisi" tələb edirdilər. Dini və adəti-mövhumata qərq olmuş sadədil məzlum kəndlilər, hər bir vergidən əvvəl bu müftəxorların torbalarını doldurardılar və heç biri çürət edib onların tələbini rədd edə bilməzdi.

Zəmili kəndi dağ ətəyində, meşə qırağında düşmüşdü. Bu kəndin əhli əkinçilik və maldarlıqla məşğul olardı. Tarları yüksək yerlərdə olduğu üçün dağlar arasından axan çaylardan istifadə edə bilməzdilər. Ona görə yağmur az yağan ili əkinləri yanıb zəhmətləri hədəf gedərdi.

Bu kəndin qurtaraçağında, meşənin başlanğıcında əski və ufaq daxmada Qızxanım adlı bir qadın on iki yaşlı oğlu ilə yaşayırdı. Bu qadın beş il idi ki, dul qalmışdı. Əri Mehdiqulunu artıq dərəcədə sevdirdi və sevməyə də haqlı idi, çünki Mehdiqulu həlimtəbiətli, gülərzüzlü, rəhmdil bir şəxs idi. Öləndə kimi bir dəfə də olsa Qızxanımı incidib əziyyət verməmişdi. Bundan əlavə Mehdiqulu kənd əhli ilə də gözəl rəftar edərdi. Tarlasını hamıdan qabaq şumlayıb qurtarardı və sonra dul qadınların, xəstə düşmüş kəndli qardaşların yerlərini pulsuz-parasız öz öküzləri ilə sürərdi; buna görə kəndlilər onu çox istərdilər. Bu yaxşılıqların əvəzi idi ki, indi dul qalmış Qızxanımın tarlasını "ho" edib əkirdilər və biçin zamanında kömək edərdilər. Bir tərəfdən də oğlu Mərdanı özlərinə çoban tutub, pul verməklə Qızxanıma kömək əllərini uzadardılar. Qızxanım bu qeyrətli kəndlilərin sayəsində öz oğlu ilə yaxşı güzəran edərdi.

Qızxanım əri kimi işlək, xoşxasiyyətli, namuslu bir qadın idi. Bir ittifaq kəndlilərin məhəbbətini ona daha da artırırmışdı: cavan Qızxanım dul qaldıqdan sonra dübarə erə getməmişdi. Elçilərə belə cavab verərdi:

- Sevgili ərimdən sonra kimsəyə arvad olmaq həvəsində deyiləm və oğlum Mərdanın da qəlbini yaralamaq istəmirəm. O qeyrətli uşaq böyüyüb məni hamıdan yaxşı saxlayacaqdır.

Bu fikir yanlış deyildi. Mərdan sağlam, cəsur bir uşaq idi. Anası ilə mehriban rəftar edib itaətindən boyun qaçırmazdı.

Atası Mehdiqulu asudə vaxtlarını ovda keçirərdi. Bəzi vaxt Mərdanı da özü ilə

ova aparardı. Bu isə uşaqda ovçuluq həvəsini artırardı. Atası öləndən sonra uşaq onun ov tüfəngini də özü ilə götürərdi. Anası mane olmaq istədikdə deyərdi:
- Ana can, qorxma, tüfəngdən mənə xata gəlməz, bəlkə məni yırtıcı heyvandan mühafizə edər. Atmaqda da ustayam.

Günəş ahəstə-ahəstə dağ başından enirdi. Getdikcə gözə batıcı şöləsi zəifləşirdi. Dünyaya buraxmış zərrələrini geri çəkərək sanki deyirdi: - siz də bir qədər rahat olun balalarım.

Bir azdan sonra günəş dağın dalına enərək gözdən qaib oldu. Kəndə qaranlıq çökməyə başladı. Aradan bir on dəqiqə keçəndən sonra dağın arxasından qara buludlar qalxaraq, kəndin üstünü aldı.

Qızxanım daxmadan çıxıb darvazaya gəldi. Qara buludları gördükdə yazıq qadının ürəyi iztiraba düşdü.

Mərdan hər gün günəş batdıqda malları kəndə gətirərdi. Qəflətən şimşək qızıl ilan kimi göyün üzündə oynayaraq dağlara dəhşətli bir səda buraxdı. Bu səsdən diksinərək, Qızxanım ürəyində dua etməyə başladı.

Gurultu getdikcə artırdı. Bir azdan sonra şiddətli yağmur yağmağa başladı. Qızxanım daxmaya girib köhnə, yamaqlı şalına büründü və yenə qapıya çıxdı. Bu vaxt qısaboylu, qaraqaş, pırtlaqqöz bir cavan seyid, əbasını başına çəkmiş, doqqaz ilə gəlirdi. Qızxanımı gördükdə ona tərəf yönəldi.

- Bacı, mən qərib seyidi allah qonağı saxlamağı rica edirəm.

- Ağa, cəddinə qurban olum, bu ev heç bir qonağı qapısından naümid qaytarmamış, ancaq mənim ərim vəfat etmiş. Mən bir dul qadınam, kişisiz evə sən naməhrəmi necə buraxım?

Seyid bunu eşitdikdə və cavan Qızxanımın gözəl simasını gördükdə qara pırtlaq gözlərindən od parladi.

- Bacı, seyid övladı hər bir evə məhrəmdir, məni belə yağmurda qapıdan naümid qaytarsan, bu evi, bişəkk-şübhə, bəla tutar.

Qızxanım seyidin qarğışlarından çox qorxardı. Oğlu xəstə olanda, başı ağrıyanda, ya sancı tutanda hər bir şeydən əvvəl seyidə nəzir edərdi. İndi seyidin sözlərini eşitdikdə ürəyi qorxuya düşdü. Bir tərəfdən də namuslu qadın yad kişini evə buraxmaqdan həya edirdi. Bu halda intizarını çəkdiyi oğlu yadına düşdü.

- Ağa, içəri buyurun, yağış sizi isladar. – Hər ikisi həyətə daxil oldu. Qızxanım daxmaya girib çırağı yandırdı və sonra seyidi içəriyə təklif etdi.

- Buyurun, ağa, rahat olun.

Seyid islanmış əbasını çıxarıb əyləşdi.

- Bacı, bəs oğlun haradadır?

- Ağa, oğlum kəndin mallarını otarır, indi gələr. Ancaq yağış çox şiddətli yağır. Oğlumdan nigaranam, çünki uşaqdır, dağdan axan selə düşüb tələf olar.

Seyid dedi:

- Xof etmə, bacı, sən mən seyidi
buyurmuşdur ki, mənim övladım olduğu evə
salamat gəlib çıxar.

- Allah ağzından eşitsin, ağa.

- Əlbəttə, biz seyidlərin ağzından
kəlamıdır. Ancaq, bacı, səndən bir söz
qadın nə üçün ikinci ərə getməmişən?

- Ağa, mən ərimi çox istəyirdim.
getməyim. Onun tək varisini böyüdüm.

- Əhsən, əhsən, görürəm sən çox vəfalı qadınsan. Lakin nadanlıqdan
cəddimin əmrindən çıxmısan və günah da etmişən. Məgər bilmirsənmi ki, cəddim
Məhəmmədəlmustafa öz şəriətində bir kişiye 4 arvad almağı caiz buyurmuşlar.
Bundan əlavə siğə yolu da qoymuş.

Biz seyidlərə gəldikdə bunlar da lazım deyil. Bir dua oxumaqla hər bir qadın bizə
halal olur. Mən buraya girdikdə o duanı oxudum ki, sən mənə halal olasan. Bunların sirri
bilirsənmi nədir? İslam tayfası törəyib artsın, yer üzünü tutsun, kafirlərə qalib gəlsin.
Bu halda Qızıl inəyin mələməsi Qızxanımın qulağına çatdı, cəld dışarıya çıxdı və
qapını açıb inəyi içəriyə buraxdı. Sonra gözlərini doqqaza dikdi ki, görsün oğlu
gəlirmi?

Yağış kəsilməmişdi, lakin yoldan hələ sel axırdı.

Uzaqdan Qızxanımın gözünə bir qaraltı göründü. Gözlədi ki, görsün kimdir.
Bir azdan sonra Mərdan və arxasınca Bozdar gəlib çıxdı. Qızxanım soruşdu:

- Oğlum, nə üçün belə gec gəldin? Yağış mallara xata yetirmədi ki?

- Xeyr, ana, sel güclü olduğuna görə malları dağdan endirmədim ki, dərələrdən
keçə bilməzlər, hamının mallarını bir-bir qapılarına kimi aparıb, həyətlərinə
buraxdım.

- Gəl, ağıllı oğlum, rahat ol, bir seyid qonağımız da var. Yağış tutmuşdu, çox
yalvardı ki, içəriyə qoyum.

- Yaxşı etmişsən, ana! Belə havada qonağı yolda qoymazlar.

- Sən get rahat ol, mən də inəmiyi sağıb pəyəyə salım.

Mərdan içəri daxil olub seyidə salam verdi və "xoş gəlmisiniz" - deyə halını
soruşdu. Sonra islanmış yapıncısını çıxarıb divardan asdı və tufəngini də bucağa
qoydu. Seyid tufəngə nəzər yetirib Mərdana dedi:

- Oğlum, tufəng götürməyə hələ uşaqsan.

- Ağa, 12 yaşında kəndli balasına uşaq deməzlər. Bu gün sizin bəxtinizdən
əlīmə ov keçmədi. Dovşan çoxdu, ancaq mən onları ov etmirəm, çünki ətini heç kəs
yemir. Ov edəndə də köpəyim Bozdara verirəm.

- Oğlan, dovşan ətini, at ətini peyğəmbərimiz məkruh¹ byurmuşdur, yeni istəsən yeyərsən,
istəməsən, yeməzsən.

Mərdan soruşdu:

- Belə nə üçün? Desin ya halaldır, ya haram.

- Oğlum, şəriətimizdə çox sirlər vardır. Sən başa düşməzsən.

Qızxanım əlində bir badya süd daxil oldu. Sonra süfrə salıb, küpədən yağ çıxarıb sapılıcaya qoydu və gedib qayğanaq
bişirib süd, qatıq ilə süfrəyə qoydu.

- Ağa, başqa xörəyimiz yoxdur, allah verəndən yeyin.

- Allah evinə bərəkət versin, bunlar da çoxdur.

Təamdan sonra Qızxanım süfrəni yığışdıraraq dedi:

- Ağa, biz kəndlilər erkən yatıb, erkən də durmağı adət etmişik. Bilirəm, siz də yol gəlmisiniz, yorulmusunuz. İzin verin,
yerlərinizi salım.

Seyid dedi:

- Mənim də adətim elədir.

Qızxanım, oğlu və qonaq üçün içəridə, özü üçün də dəhlizdə yer hazır etdi. Mərdan və seyid rahat olandan sonra Qızxanım çırağı götürüb dəhlizə keçdi və orada yatmaq istədi. Birdən yadına düşdü ki, Mərdanın köynəyi yarımçıq qalmış, səhər istəyəndə verə bilməyəcəkdir. Ona görə köynəyi tikməyə məşğul oldu. Qızxanım gecəyarıya kimi köynəyi hazır etdi. Sonra çırağı söndürüb özü də yatdı. Qızxanım yeniçə yuxuya getmişdi ki, komanın qapısı açıldı, bunun cırıltısı Qızxanımı oyatdı.

- Kimsən? - deyə səsləndi.

- Bacı, mənəm, bayıra çıxmaq istəyirəm, köpəkdən qorxuram, - deyə seyid cavab verdi.

- Səbir edin, ağa, çırağı yandırım, - Qızxanım şala bürünüb çırağı yandırdı və aftafaya su töküb seyidə verib dedi: - Evin sol tərəfinə gedin.

- Bacı, köpəkdən qorxuram, dışarıya çıx, onu qoyma.

- Köpək pəyənin yanında yatır. O sizi görməyəcəkdir. Eybi yoxdur, mən də çıxaram.

Dışarıya çıxdılar, yağmurdan sonra hava çox gözəl və gündüz kimi aydınlıq idi. Seyid aftafanı yerə qoyub Qızxanıma tərəf gəldi.

- Gözəl qadın, bayıra çıxmaq bir bəhanə idi. Mən sənin eşqindən bu gecə gözlərimi yummamışam, mənim istədiyim gərəkdir, - bunu deyib seyid Qızxanımın əlindən yapışdı.

Qan, həyalı, namuslu qadının başına sıçradı, əlini çəkib şala büründü.

- Ağa, sən mənə bihəya qadınımı sayırsan? Heç peyğəmbər övladı belə iş edərmə? Səni evimə buraxıb qonaq etmişəm, qabağına duz-çörək qoymuşam, heç nədən utanmırsanmı? İndiyə kimi mənim əlimdən bir naməhrəm tutmamış.

Seyid dedi:

- Mən bayaq sənə dedim ki, mən sənə naməhrəm deyiləm, siğə duasını da oxumuşam. Məilə mülaqat etsən nəngi günah, savabdan da savabdır, çünki bir seyid övladının məramını əmələ gətirirsən. Burada nə günah ola bilər? Onu da bil ki, hərgah mənim xahişimi əmələ gətirməsən, elə bir qarğış edəcəyəm ki, bu ev yanıb kül olsun, istəkli balan da tezliklə əlindən getsin, indi səndən cavab gözləyirəm.

Yazıq qadın seyidin ayaqlarına düşüb yalvarmağa başladı:

- Ağa, səni and verirəm o cəddinin pak olan ruhuna mənim namusuma toxunma, mənim balamı əlimdən alma.

Seyid Qızxanımın şalını başından dartıb yerə atdı və onu qucaqlayaraq dedi:

- Görürəm, sən öz ixtiyarın ilə mənim xahişimi əmələ gətirməyəcəksən.

Namuslu qadın həyasından qışqırmırdı ki, səsini qonşuları və oğlu eşidər. Ancaq öz gücü ilə seyidin əlindən xilas olmaq istəyirdi. Bu halda Mərdan oyandı. Yuxulu uşaq dəhlizdən gələn işığı görüb səhər açılmışdır, sandı. Cəld dəhlizə çıxdıqda həyətdə çılpac anasını seyidin qucağında çapalayan görçək qan qeyrətli uşağın başına sıçradı. Tez içəri girib tufəngi qapdı və həyətdə çıxdı.

- Nə edirsən, binamus kişi?

Bunu eşitcək seyid Qızxanımı buraxdı. Mərdan onu qarovula götürüb tufəngin çaxmağını çəkdi. Seyid şimal ruzigarından qopan ağac kimi yerə sərilirdi.

Bunu görçək Qızxanım qışqırdı:

- Nə etdin, oğlum, seyid qatili oldun, evimiz tar-mar olacaqdır.

- Bəs sən istərdin ki, mənim anamın namusu toxunanı sağ qoyum. Məgər mən Mehdiqulunun oğlu deyiləm? Sən, ana, qorxma, hamıya cavabı özüm verəcəyəm, - deyə Mərdan anasına təsəlli verdi.

Tufəngin səsinə və Qızxanımın qışqırığına yaxın qonşular tökülüb gəldilər. Əhvalatı biləndən sonra dedilər:

- Əhsən sənə, igid və namuslu oğlan, lənət olsun belə binamus seyidə

¹Məkrüh - iyrenc, xoşa gəlməyən.